

Срібна сурма

Про книгу

Автор цієї казки Оуен Барфільд — філолог та антропософ, один з «Інклінгів», оксфордської літературної групи, до якої входили також знамениті К.С. Льюїс та Дж.Р.Р. Толкін. «Срібна сурма» була написана у 1925 р., задовго до появи Нарнії та Середзем'я, проте в її іскристій, як срібло, ясності та одночасно загадковості вже виразно проступає характерний, дивовижний стиль пізнішої англійської фентезійної літератури, аж до найтонших відтінків, що споріднюють її, наприклад, із сучасним «Гаррі Поттером». Свого часу у дітей Толкіна ця казка викликала захват. Цікаво, як сприймуть її сучасні діти. Українською мовою публікується вперше.

ОУЕН БАРФІЛЬД

СРІБНА СУРМА

Художник НАТАЛІЯ ЄЩЕНКО

Анотація

Автор цієї казки Оуен Барфільд — філолог та антропософ, один з «Інклінгів», оксфордської літературної групи, до якої входили також знамениті К.С. Льюїс та Дж.Р. Толкін.

«Срібна сурма» була написана у 1925 р., задовго до появи Нарнії та Середзем'я, проте в її іскристій, як срібло, ясності та одночасно загадковості вже виразно проступає характерний, дивовижний стиль пізнішої англомовної фентезійної літератури, аж до найтон-ших відтінків, що споріднюють її, наприклад, із сучасним «Гаррі Поттером». Свого часу у дітей Толкіна ця казка викликала захват. Цікаво, як сприймуть її сучасні діти.

Українською мовою публікується вперше.

ISBN 978-966-8838-97-2

© Owen Barfield Literary Estate, 2016

© Данило Косенко, переклад, 2016

© Наталія Єщенко, ілюстрації, 2016

© «Наїрі», 2016

СРІБНА СУРМА

Видавництво «Наїрі» завдячує Оуену А. Барфільду, онуку та повіреному автора, за можливість публікації книги українською мовою та Марії Шаскольській за самовідданість у відкритті автора для українського читача.

Передмова

Оуен Барфільд прожив 99 років і написав багато книжок. Проте його навряд чи можна назвати казкарем. Коли його діти були маленькими, він розповідав їм багато казок, чужих та своїх, але нам відомі лише три його казки, які було надруковано. Одну він написав у молодості (це і є «Срібна сурма»), одну — про хлопчика і велетня — дещо пізніше, а ще одну — через багато років, у своїй останній книзі, де йдеться про те, як потрібно любити Землю і природу.

Протягом усього життя більше за все Оуена Барфільда цікавили СЛОВА: як вони з'явилися, як переходили зі століття у століття, з мови у мову, як люди перестають використовувати одні значення і як виникають інші, а старі забуваються, і взагалі — що значать слова. Можливо, він і знав щось про містичну силу імен та речей (подібно до знатного Пана зі своєї казки). Проте писав він у своїх книжках і розповідав у своїх лекціях таким чином, щоб це стало зрозуміло усім, навіть тим, хто про це зовсім нічого не знає. Іще він розповідав про те, як люди сприймають світ і як вони можуть розповісти одне одному, що вони бачать, чують і взагалі розуміють про світ. Як у них це виходить чи не виходить. Як люди можуть або не можуть зрозуміти одне одного і домовитися.

Книжки Барфільда дуже цінував його близький друг, автор «Хронік Нарнії» К.С. Льюїс. Ці двоє мудрих людей дружили з юності і дуже багато чому навчили одне одного. В молодості вони протягом кількох років запекло сперечалися щодо найголовніших речей у житті — про те, як створений світ і як у ньому жити людям. Про ці сперечання навіть написано книгу «Велика битва О. Барфільда та К.С. Льюїса». А оскільки обидва

друга уже тоді багато знали і встигли прочитати багато хороших і розумних книжок, то й тепер люди можуть із цих сперечань багато чому повчитися, якщо коли-небудь цю книжку прочитають. Сперечання ці продовжувались протягом кількох років, в бесідах і в листуванні. Потім вони різко припинилися, проте на все подальше життя залишилась дружба Оуена Барфільда та Клайва Стейплза Льюїса і залишилась їхня взаємна вдячність за те, що вони отримали одне від одного у цій «битві». Набагато пізніше, написавши першу із «Хронік Нарнії», ту, де ми читаємо, як дівчинка Люсі відкриває чарівну країну Нарнію, К.С. Льюїс присвятив її реальній дівчинці Люсі - своїй хрещениці Люсі Барфільд, дочці Оуена Барфільда. П'ята ж із «хронік» — «Подорож Досвітнього мандрівника» — присвячена сину Барфільда Джефрі.

Казка «Срібна сурма» дуже сподобалася дітям іще одного відомого письменника, який також окрім всього писав казки, проте не був казкарем, — Дж.Р.Р. Толкіна. У 1936 році Льюїс писав про це в листі Барфільду: «Я дав почитати “Срібну сурму” Толкіну і тепер чую, що вона користується таким величезним успіхом у його дітей, який взагалі коли-небудь діставався книзі...

їм сподобалися сумні місця, сказав Толкін, тому що вони сумні, а загадкові — тому що вони загадкові, як завжди у дітей. Наймолодший полюбив Царівну Гамбе, “тому що вона розумна, а зазвичай в книжках погані люди не розумні”. Примовки Куцого Череваня повторюють настільки часто, що вони уже всьому дому набридли. В цілому ж, ви потрапили “в десятку”».

Ми маємо надію, що і в наш час казка сподобається читачам, хоча вона й написана багато років тому, і діти зараз інші, та й увесь світ змінився. Проте казки живуть довго, а загадкові казки — особливо.

Можливо, вас здивує ім'я Царевича — Царевич Повага, — як воно дивує і мене. Проте ніякого іншого перекладу це ім'я не припускає. Так його звать. Напевно, це має стосунок до тієї самої таємної магії імен, яку знав лише мудрий Високий Пан з казки.

Гарного вам читання!

Марія Шаскольська

Частина 1

Розділ 1

Колись у давній час були собі дві малі царівни, що називались Віолетта та Гамбетта; і мешкали вони у Крутогірському Замку. Вони були близнята і були такі подібні одна до одної, що часом, як Віолетта була верталася з прогулянки з мокрими ногами, Гамбетті бувало казано бігом міняти панчохи, бо Цариця не знала, хто є та, а хто інша. Та врешті таке заледве траплялось, бо як Царівна Віолетта йшла гуляти, то напевно і Царівна Гамбетта також. Бо ж насправді вони були такі віддані одна одній, немов припнуті мотузочкою. Але Цариця була дуже засмучена та стурбована з тої плутанини, і якось вже так умовила Царя, аби він виділив окремого вельможу на розрізнення царівен. Називався той — Високий Пан-Що-Каже-Хто-Є-Котра. Щойно отримавши повноваження, він одразу повелів, аби усі скрізь називали царівен коротшими іменами; бо, як він пояснив, обидва імені кінчалися на «-етта», а то було важко вимовляти.

— Чого б це воно було важко? — сказав Цар. — Не бачу, з якої радості воно мало б бути важко.

— Хай з якої причини, Ваша Величносте, — впевнено відповів Високий Пан-Що-Каже, — але воно є саме так.

— Як знаєш, — сказав Його Величність, — Я гадаю, що ти дурень, але робитиму так, як ти кажеш, і глядітиму, аби підлеглі теж робили, бо то вже твоя морока, а не моя.

Та й подався на лови.

Отак воно сталося, що одну сестру почали називати Царівна Віоль, а другу — Царівна Гамбе.

А насправді сталося так, що Високий Пан-Що-Каже-Хто-Є-Котра був аж ніяк не дурень, а дуже мудра людина. Бо він помітив щодо двох царівен дещо таке, що решта не помічали. А ще він добре знався на чарівних силах ймення, тож невдовзі після того, як царівни отримали нові імена, й решта людей почали помічати те саме. Ще й час не сплинув, а для Царського Двору вже в найбільшу дивину було не відати, хто є та або інша. Але спершу мусиш дізнатись, як воно сталося, що царівни були аж геть такі подібні, навіть як вирости.

Отже, як було Цар та Цариця відзначали їхні хрестини, то поміж іншого шановного панства запросили були також пані Томсон. Ота пані Томсон була Цариці якась своячениця, і була вона проста, аж ніяк не царського роду, бо інакше не звалася б пані Томсон. Мешкала вона у будиночку в Прирічному Завулку. А Цариця була чула, що пані Томсон на старість дещо повідьмачилась, і відала усяке й інше. Тож вона сказала Цареві: «А що як ми її не запросимо, а вона, бува, образиться та влетить, як звикла, крізь вікно на мітлі, та й почне тут усяке та інше? А як ми її запросимо на сніданок, то з нагоди хрестин вона буде мила, й напевно подарує малятам щось вартовніше за золоті брязкальця чи срібні ложечки, чи навіть за тих червоного дерева коників, що мають справжню гриву та очиці, що обертаються на всі боки». Отже, вони надіслали їй запрошення, а вона прийшла. Вдягнена вона була в усе чорне й, як ішла, спиралась на чорний костур зі срібним держакон, і, звісно, капелюха мала догори вужчого, ніж донизу. І очі теж вона мала чорні, та ще й як вони виблискували! Отже, упоравшись з грінками, і з шинкою, і з мармулядою, вона підійшла до колисочок, де вже юрмилася сила шляхетного люду, та схилилась понад ними. А Цар та Цариця, що від початку були споглядали її з дальнього боку кімнати, пресильно затамували

подих та, щойно та схилилась понад колисочки, сказали самі до себе: «Ось, осечки воно зараз почнеться».

Тоді куточки рота пані Томсон збіглись маленькими зморшками, і поглянула вона чудернацьки, і виголосила урочисто, поводячи костуром та краєчком ока поглядаючи на Царя із Царицею:

*Тишком, нишком,
Котися горішком,
Дві царівни назавжди
Як дві краплі води,
Дар без вороття,
Бо на все життя,
Тишком, нишком,
Котися горішком.*

Тоді вона підійшла до Царя та Цариці і чемно сказала:

— На жаль, Ваші Величності, я вже мушу йти. Красно вам дякую.

— Нема за що, — відповіла Цариця та додала: — Дякую вам за чудовий дарунок для моїх донечок.

— То було чаклунство, — сказала пані Томсон.

— Я зрозуміла, — сказала Цариця: вона насправді була гірко розчарована, що пані Томсон не подарувала була її діткам чогось більш милого.

— Ви ж хотіли чаклунства, — суворо сказала пані Томсон.

— Так, — сумирно відповіла Цариця.

Але ж ота пані Томсон була дуже добра стара, й вона не могла знести, що Цариця видається такою розчарованою — а ще після такого файного сніданку. Тож вона сказала:

— Хвилиночку, — та повернулася до колисок. Цього разу вона не морщила рота та не вимахувала костуром; вона лише

насупилась та подивилася царівнам у самісінькі очі і стиха мовила:

— Доки ви живете, ви любитимете одна одну більше за будь-що у світі. І доки хоч одна жива, обидві *пребудуть*.

Тоді вона повернулася до Царя та Цариці й вимовила дуже діловим тоном:

— Ну, от зараз мені вже *точно* час.

Але Цариця, яка чула, що пані Томсон сказала над колосочками, раптом впала навколішки та залилася сльозами радості, знову й знову дякуючи старій, цілуючи їй руки та промовляючи:

— Я цього не варта, я не варта, я лише запросила вас, бо надіялася, що ви щось подаруєте моїм донечкам. Я на це не заслуговую. Ох, нині я знаю, що мої донечки принесуть одна одній щастя.

— Я б не була така певна цього, — сказала пані Томсон та позадкувала з кімнати, як і годиться пані простого роду.

Ось як сталося, що дві царівни були такі схожі одна на одну, і ось як сталося, що вони були одна одній такі віддані. Звісно, можна було б дуже легко зробити їх різними на вид, убравши в різні строї, але, як на біду, у тій країні був закон, що всі царівни мають носити однакову одіж, аж доки не матимуть двадцяти одного року, й лише відтоді можуть обирати самі. У хаті вони мали ходити в сорочках небесно-блакитного кольору та срібно-сірих панчохах, а надворі поверх одягати чорний плащ з каптуром.

А щодо зачіски, то в тій країні царівну одразу ж вигнали б геть, якби побачили, що вона плете коси, чи підв'язує волосся бантом, або щось таке. *«Бо мусить вона мати волосся висячим вільно по спині, ще й добре випряжене»*. Отак казав закон, маючи на увазі *«добре виглажене»*. Лише у Царській Плекальні та ще у Західному Закутку Царициного Саду дозволялось Віолетті та

Ґамбетті одягати те, що їм було до вподоби, й зачісуватись, як вони бажали.

А що ж такого помітив про двох царівен Високий Пан-Що-Каже-Хто-Є-Котра перед тим, як наказав змінити їхні імена? Одного дня він прогулювався садком, дихаючи свіжим повітрям, та побачив двох сестер, що грали разом поблизу хвіртки. А якраз тим часом шляхом повз них ішов, гірко плачучи, якийсь обідраний хлопчик. Очі Віолетти сповнилися слізьми, вона вибігла на дорогу, дала йому яблуко, яке щойно тримала у руці, та спитала, чого він так побивається. Високий Пан-Що-Каже не чув ані її слів, ані відповіді хлопчика, та він побачив, що той, слухаючи, потроху припинив плакати та врешті пішов геть, сяючи усмішкою. Тоді Царівна Віолетта повернулася до сестри, і Високий Пан-Що-Каже почув їхню розмову.

— Чого ти плачеш? — запитала Ґамбетта.

— Нічого не можу з тим вдіяти, — сказала Віолетта, — як думаю про всіх цих маленьких обідраних хлопчиків. Господи, я така нещасна!

— Не кажи дурниць, — сказала Ґамбетта, — я певна, він навмисне так розрюмсався, щоб ти дала йому яблуко.

— Чому ти так вважаєш? — запитала Віолетта.

— Люди, вони такі, — сказала Ґамбетта.

— Я не вірю, — сказала Віолетта крізь сльози.

— З часом визнаєш, люба, — сказала Ґамбетта, що була старша за сестру на одну хвилину.

Високий Пан більше не чув нічого з їхньої розмови, але, йдучи собі далі, сумно всміхнувся. А за тиждень, коли Цар призначив його Високим Паном-Що-Каже-Хто-Є-Котра, він вже знав напевно, що царівни мають зватись Віоль та Ґамбе. Так воно й сталося.

І з того часу і Цар, і Цариця, і весь Двір поступово почали бачити те, що Високий Пан-Що-Каже побачив раніше. А було це таке: дві маленькі царівни, що назовні були такі схожі, що ніхто не міг їх розрізнити, всередині різнились так, як капличка від квиткової каси. Але два вроки, що їх пані Томсон наврочила їм на хрестини, лишались незмінними. Коли Царівна Ґамбе казала так багато недобрих слів, аж на її обличчі з'являлися потворні зморшки, такі саме зморшки з'являлись на обличчі Царівни Віоль, бажала вона того чи ні. Але, з другого боку, коли Царівна Віоль співала й танцювала (бо вона страшенно любила співати й танцювати), й люди навколо раділи, й по обидва боки її рота з'являлися премилі ямочки, такі самі ямочки з'являлись коло рота Царівни Ґамбе, хотіла вона того чи ні. Звісно, ямочки та зморшки перепинали одна одній шляхи, отже ямочки не були вже такі милі, а зморшки не були вже такі бридкі, якими могли б бути. Коротко кажучи, Царівна Ґамбе була дещо не така бридка, якою була б в іншому разі, а Царівна Віоль — не аж така красива. Отак діяло врочення. А щодо другого врочення, то єдиним, що любила у світі Царівна Ґамбе, була Царівна Віоль; та, серед сотень тисяч речей, що їх Царівна Віоль любила, Царівна Ґамбе — що б вона не зробила та не вчинила — була щоякнайперша. Вони не могли стерпіти розлучення ані на годину, хоча, коли були разом, то сперечались без упину, як то одного разу випадково почув Високий Пан-Що-Каже.

Отак дві царівни виростали разом у Замку. Аж колись одного ранку, як Царівна Віоль танцювала, як лист танцює у вітрі, у

Західному Закутку Царициного Саду, а Царівна Ґамбе читала велику чорну книгу під назвою «Вичавки» та безперестанку поглядала на Віоль, приказуючи «Та стій вже, скільки можна», — вони ледь почули десь удалині Срібну Сурму. Царівна Віоль знала, що вона мусить бути срібна, бо звучала вона, немов дзвін. Але Царівна Ґамбе сказала жорстко:

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте,
будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ